

ՊԱՐԶ ՔԱՐՈԶՆԵՐ

ԹՈՒՂԹ ՅԱԿՈԲԱՅ ԱՌԱՎԵԼՈՅՆ

«Զոր օրինակ մարմին առանց հազար
մեռելա է, այնպէս է և հաւատք առանց
գործոց մեռելա են»»

(Յակոբ. Բ. 26.)

Տարիները քանի՜ հոլովում են, այնքան կարծես
կ'անկնայ եւ կը շնչառի ընդ մէջ բարոյականի եւ
կրօնի բաժանումը: Կը հանդիպինք անձերու, որոնք
որեւիցէ կրօնական հաւատք մեծելով, ինքզինքնին
միայն բարոյական լուծի ենթարկած են, եւ կրօնա-
կան կայունձէ անկախ բարոյականը կը նկատեն
տեղի գեղեցիկ եւ ֆանկագին: Այսպեսեաց համար
Աստուծոյ գոյութիւնը աշխարհ անյայտ եւ խնդրա-
կան հարց մըն է, որ չեն ուզեր ընկերոջ նկատմամբ
իրենց պարտականութիւնները կախել: Նկատել Աս-
տուծոյ նկատմամբ պարտադրութեան առարկան
երեւակայական է կ'ըսեն: Աստուծոյ աշխարհ մար-
դիկ որոնք պարկեշտ, աշխատաւոր եւ բարոյական
կեանք մը կ'ապրին՝ առանց ունենալու որեւէ բա-
րեպաշտական զգացում մը:

Պիտի չընենք հոս թէ ի՞նչ կրնայ ըլլալ այսպիսի
անխորհուրդ ուղղութեան մը հետեւները, ո՞ր-
քան ալ այդ ուղղութիւնը գրաւիչ եղած ըլլայ: Միայն
հարկ կը համարինք հարցնել թէ ի՞նչ քանի վրայ կը
հիմնեն անոնք իրենց բարոյական պարտականու-
թեան գաղափարը, եթէ չեն ուզեր հիմնել աստուա-
ծասիրութեան վրայ: Պիտի ուզէի դիտել տալ թէ
վերջապէս մարդկային ցեղը չունի յատկութիւն եւ
արժանիք ամէն առանձին սիրուելու, եւ մարդուն հա-
մար դժուար է սիրել իր նմանները ամէն տեղ եւ
ամէն ժամանակ, եւ եթէ վերջեանք մէջտեղէն Արա-
րիչը եւ զինքն անոր տեղ կայր նիւթին բիմարական
բազադութիւնները կամ բիրտ ուժերը, միթէ պիտի
չվաւանգէինք նոյն իսկ մարդասիրութեան գաղա-
փարը:

Բայց ի՞նչ նպատակ ուրիշ է. պիտի ուզէի այս
բաժանման հարցին զլիսաւոր պատճառներն ուշա-
գրութեան առարկայ ընել, եւ յորդորել ընթերցող-
ներս որպէսզի գիտան իզորմ զնկ միջոցներ՝ բառ-
նալու համար այդ բաժանման պատճառները: Կրօ-
նաւոր ճանչցումներէն շատեր հարկ է խոստովա-
նիլ որ մասնաւոր նկատմամբ չէ որ բարոյականի
զէմ կը գործեն, այլ կը կարծեն որ իրենց բարե-
պաշտութեամբ էրան պահպանած ըլլալ իրենց բա-
րոյական հանգամանքն ալ: Այսինքն թէ, առ Աս-
տուծոյ իրենց պարտականութիւնն կատարելով, կը
կարծեն թէ առ մարդիկ իրենց պարտականութիւն-
ը կատարած են այդչէն: Այս սխալ համոզումին հե-
տեւանք երեւան եկած է արտակարգ երեւոյթ մը:
Ականատես կ'ըլլանք ամէն օր մարդոց, որոնք ըստ

երեւոյթին շատ բարեպաշտ են, կանոնաւոր յաճա-
խողներ են եկեղեցիի եւ կրօնական հանդիսութեանց,
Ս. Գրքի վկայութեամբ կ'արտայայտուին, եւ ամէն
ժամանակ աղօթք ընելէ չեն զտրուի, այլ սակայն ու-
նին խիստ անհասցի եւ անհանդուրժելի ընտանեկան
կեանք մը: Գրաւական խնդրոց մէջ նուազ խղճամիտ
են, իրենց գործոց մէջ յաճախ անպատիւ են, եւ կը
վարեն երկու կեանք, մին՝ Աստուծոյ առջեւ մա-
քուր եւ անմեղադրելի, միւսը՝ մարդոց առջեւ քիտ
եւ կոշտ՝ սրտով ու հոգով: Այս իսկ է պատճառը
շատերու բարեպաշտութենէ հեռացման: Անոնք
ստուգումով կը տեսնեն այն խեղկատակութիւնը որ
փարիսեցիական կեղծաւորութիւն կարելի է կոչել, եւ
որուն մենք յաճախ ակնատես կ'ըլլանք, եւ շա-
տեր իրաւամբ ո՛չ կրօնականի եւ ո՛չ եկեղեցւոյ, ո՛չ
կրօնաւորի եւ ո՛չ եկեղեցաւորի հետ չեն ուզեր որեւէ
զորմ ունենալ: Անոնք կը տարտին ըսել. «Քանի որ
աշխարհ մարդիկ կրօն ունին առանց բարոյականի,
մենք ալ կը սիրենք ունենալ բարոյական մը առանց
կրօնի: Մենք որքան կրնանք պիտի ըլլանք բարո-
յականի տէր, եւ թէ իսկ չկարենանք ըլլալ, զէթ
մեզ պիտի չամբաստանեն կեղծաւոր: Վասնզի մենք
պիտի չանանք երեւալէ տեղի ըլլալ»:

— Բարոյականէ զուրկ բարեպաշտներու կենցաղը
նոր չէ որ պիտի զիտնանք: Քրիստոնէութենէ առաջ
անոնց կենցաղը ծանօթ եղած է, եւ Յիսուս առա-
ջին առթիւ իր Լիբան Քարոզին մէջ զանոնք կը նը-
շտակէ ըսելով. «Ոչ թէ անկապ որ ինծի կ'ընէ Տէ՛ր,
Տէ՛ր, պիտի մանէ երկնքի թագաւորութիւնը, այլ
անկապ որ իմ երկնաւոր Զօր կամբը կը կատարէ:
Շատեր այն օրը ինծի պիտի ըսէին. Տէ՛ր, Տէ՛ր,
միթէ քու անունովդ չէ՞ր որ մարգարէացանք քու
անունովդ դուք հանեցինք, քու անունովդ հրաշք-
ներ բրինք: Այն առանձին անոնց յայտնապէս պիտի
ըսեն. քնաւ ձեզ չեմ ճանչցած, մէկդի գաղէք զուր
որ անօրէնութիւն կը գործէք» (Մատթ. Բ. 21-23):

Ահա այս զգուշիկ ընթացքն է որ Յակոբոս իր
Թուղթով կը հարուածէ ինչ մը աւելի խիստ բա-
ցարութիւններով, որոց խտացումն է հետեւեալ հա-
մարը, զոր ընտրանք ընտրած եմ ներկայ բարոյա-
ւորութիւնն որ մարմնիւր առանց հոգիի մեռած է, նոյն-
պէս ալ հաւատքը առանց գործերու մեռած է»:

Թուղթիս հեղինակը Յակոբոս, պէտք չէ շփոթել
Յովհաննէս Աւետարանչի եղբոր Յակոբոս առաքեա-
լի հետ, որ Դանօթ է իբր որդի Զերեղայ, կամ որ-
դի Որոտան մականունով: Այս Յակոբոսը եղբայրն
է Տեառն մերոյ Յիսուսի եւ Յուդայի որ հեղինակն
է շատ կարճ Թուղթի մը, ինչպէս եւ եղբայրն է
Յովսէփի եւ Սիմոնի, որոնք կը յիշուին Մատթէոսի
աւետարանին մէջ յակոնէ անուանէ (Մատթ. ԺԳ.
55, Գործք. քաղ. 14, Յովհ. Է. 3-7): Յակոբոս
նախապէս չհաւատաց Յիսուսի աստուածային հան-
գամանքին, եւ նոյն իսկ իր եղբայրներուն հետ միա-
ցած հակառակութիւն ցոյց տուաւ անոր հանդէպ
անուանարկումով (Մրկ. Գ. 21): Ինք եւ իր եղբայր-
ներն էին որ արժամարհանքով ըսին Յիսուսի. «Երբ
գնա՞նք ասկէ, գնա՞ Նշէաստան, որպէսզի քու աշա-
կերաներդ ալ տեսնեն գործած գործերդ (Յովհ. Է.
3): Սակայն Յակոբոս գարձաւ ի հաւատաւ Տիրոջ մա-

հէն եւ յարութենէն յետոյ, հաւանարար այն մասնաւոր երեւումին հետեւանով, որոյ մասին Պօղոս Առաքեալ Կորնթացոց առաջին թուղթին մէջ կ'աղկալէ երբ կը գրէ. «Եւ ապա երեւցաւ Յակոբոս» (Ա. Կորնթ. ԺԵ. 7): Անկապ երբեք պիտի չի դառնար ի հաւատս, եթէ իր եղբորը վրայ՝ պատանեկութեան եւ երիտասարդութեան շրջանին, տեսած ըլլար Քերութիւններ եւ անկարգութիւններ, ինչպէս աւաղ մենք ցոյց կուտանք ընտանեկան կեանքի մէջ:

Յակոբոս եղաւ նոյն խի աշխարհ ոգեւորւած եւ համոզուած բրիտանեայ մը, որ չուշացաւ արդիւնաւոր դեր մը խաղալու երուսաղէմի եկեղեցիին մէջ, որուն եղաւ սիրուած եւ մեծապէս յարգուած պետք. եւ եկեղեցոյ սինագոգին մէջ՝ ինչպէս կը յայտնէ Պօղոս Առաքեալ, երբ իր եղբորը ճամբորդութենէն անմիջապէս վերջ զանիկա տեսնելու կուգար: Երբ Պետրոս ազատեցաւ քանդէն, Յակոբոսին էր որ առաջին անգամ ազատուէր հազորդանքու (Գործք ԺԲ. 17): Անկապ իր արգարտութեան մեծ մասնով ուշադրու զէմը մը եղաւ ոչ զինք կոչեցին «Աղաքան»: Մեծաւ մարտիրոսական մանուկամբ լաւթի հարուածի ներքեւ, շուրջ 64 թն:

Իր թուղթին կրեանք հետեւեցնել Քէ Տրեայ-բրիտանեայ հոգեբանական վիճակէն ինչ էր առաջին բրիտանեական շրջանին: Նորադարձ բրիտանեայ շրջաններ կը կարծէին թէ միայն Իսլամի Բրիտանի հաւատարմով եւ քաղաքական օրէնքի լուծը Բօթափելով՝ շնորհաց կրեային արժանացած նկատուի: Յակոբոս Առաքեալ այսպիսի համոզման մը զէմ է որ կը բողոքէ եւ ցոյց կուտայ թէ կրօնքով եւ քաղաքական լծակցուած պէտք է ըլլաւ:

Յաճախ հակասութիւն կը կարծեն տեսնել ընդ մէջ Յակոբոսի եւ Պօղոսի վարդապետութեանց: Ըստ մեզ սխալ է այս կարծիքը: Այն հաւատքը զոր Պօղոս կը յանձնարարէ իր միակ միջոցը փոխաբան՝ «Սիրով յաջողեալ հաւատք» մըն է, կենդանի հաւատք մըն է, որ պէտք է ինքզինքը ցոյց տայ զործրեմով, ոչ երբեք մեկեալ հաւատք մը, որքան ալ ան եղած ըլլայ ուղղափառ: Յակոբոսի անարկաւ «Գործքները» չեն կրնար արդիւնք ըլլալ բնական սրտի մը, այլ աւելի պատուը կենդանի եւ անձնական հաւատքի մը:

Առանց դժուարութեան կարելի է տեսնել որ Յակոբոսի թուղթը չունի Պօղոսի թուղթերուն մեծ մասին կշիռը: Եթէ ան իր մէջ չբովանդակէր բրիտանեական խորունկ վարդապետութիւններ, այլ սակայն ունի մեծ արժէք մը, իրական արժէք մը զործնական եւ բարոյական կեանքի տեսակէտով:

Այս թուղթը առաջինն է «Կաթողիկէ» կոչուած եօթը թուղթերէն: Կաթողիկէ (= Ընդհանրական) կոչուած են, վասնզի ուղղուած են ոչ թէ մասնաւոր եկեղեցիներու, այլ՝ քաղի անհատական երկու կարճ թուղթերէ, ուղղուած են ընդհանուր Նորադարձ բրիտանեայ: Ըստ այսմ Յակոբոսի թուղթը ուղղուած է «տասններկու ցրուած ցեղերու», այսինքն է Տրեայ բրիտանեաներու:

Գալով Յակոբոսի թուղթին պարունակութեան, յետ ընթերցման մը, մեր վրայ կը թողու այն տպաւորութիւնը թէ զորդը շատ արիւնասիրտ եւ անկախ մէկն

է, որ չի նեղուիր որեւէ կերպով երբ խնդիրը Ծրամարտութիւնը յարանելու եւ մեղքի զէմ պայքարելու մէջ կը կայանայ: Հաւանականաբար բրիտանեական ծագման շրջանին, ինչպէս ամէն հաւատարմութեան մէջ կ'ըլլայ, եկեղեցոյ ծոցին մէջ ալ սարգած էին չար տարբեր, սխալ բժրունմով անհատներ, որոնք կրեային վտանգել եկեղեցին եւ հեռացնել իր բուն նպատակէն:

Յակոբոսի թուղթին ընդհանուր նպատակն է, ինչպէս կը յատկանշէ մեր ընտրած ընտրանք, բացատրել թէ հաւատքը, ճշմարիտ հաւատքը պէտք է յուսաք բերել զործնական կեանք եւ յաղթութիւն մը ընդդէմ մեղաց եւ մահուան: Այս հաւատքը ամէն բանէ առաջ պէտք է ցոյց տարուի դժբախտութեան մէջ ամուր եւ անխախտ կերպով: Գլ. Ա. եւ Ե: Ընդհանրապէս հաւատացեալը որեւէ դժբախտութիւն պատահած ատեն՝ կը խախտի, կը խռովի, ինքնիւրեմէ կ'ըլլէ, եւ նոյն խի կը տարուի կտակածելու, բողոքելու, եւ որ աւելին է բժրոստանալու Աստուծոյ դէմ: Գէտը չէ պապէս ըլլայ, Դժբախտութիւնը պէտք է դիտուի հաւատքով եւ նկատուի իր առիթ եւաւրեալ ուրախութեան, քանի որ դժբախտութիւնը կոչուած են յուսաք բերելու բարեբար արդիւնքներ, բաւ է որ վտանգ սրտով մը մարդ ապաւինի Աստուծոյ խառնացած է իւր սիրելեաց՝ «Կեանքի պատիւ»: Բրիտանեայն երբ խանդալուտուած չըլլար հաւատքով, ան պիտի անկարող ըլլար բեղուն եւ զօրութիւն կեանք մը ունենալու, եւ վերջնական յաղթանակ մը տեսնելու չարին եւ մեղքին դէմ:

Վերջնական յաղթութեան մը համար եւրո պայմաններ ցոյց կուտայ Առաքեալը:

1. Գէտը չէ կտակածանքով աղօթել: Ան որ կը կտակածի պիտի չկարենայ ստանալ երբեք ինչ որ խնդրեց:

2. Գէտը չէ խոնարհ ըլլալ ինչ վիճակի մէջ որ ալ ըլլայ մարդ: Հաւատարմութիւնը անտանելի բան է եւ ազգանք կը տատանուէ մարդկային ընկերութեան:

3. Գէտը չէ շփոթել փորձութիւնը դժբախտութեան հետ, ոչ ալ կարծել որ Աստուծոյ կրեայ փորձել զմեզ: Փորձութիւնը կուգան չարագի անձերէ, որոնք մեզ կը մղեն չարին եւ մահուան: Դժբախտութիւնը կուգան ընդհակառակը Աստուծոյ, որ կը գրկէ սիրոյ նպատակաւ, օրպէսզի մեզ առաջնորդէ բարին եւ կեանքին: Ստոյգ է որ դժբախտութիւնը կրեան փոխակերպուի փորձութեան՝ ազդեցութեամբ չարագի անձերու, որոնք զիսկն ծառայեցնել ամէն բան իրենց եւ Աստուծոյ օրհնութիւնները մեզի դէմ: Բայց նաեւ չար փորձութիւնը կրեան փրկարար ըլլալ եթէ մենք զիսկն կենսունակ հաւատքով յաղթել եւ հաղորդակցութեան մէջ մտալ «Լուսոյ Նօր» հետ:

Ո՛վ հաւատացեալ ընթերցողներ, մենք ոմանք թերեւս կ'անցնեն ներքին տագնապներ եւ դժբախտութիւններ: Այն ճամբան ուրիշ տակաւ կ'ընթանանք, ստուգիւ մտայն ուղի մըն է, եւ այն հորիզոնը որ կը բացուի մեր աչաց առջեւ թերեւս միաստուեր ամպերով ծանրացած ըլլայ: Թոյլ տուէր ինձ մեզմէ խղիւղել՝ որ չկորսնցնէք մեր քաջութիւնը, որ կրկնապատկէր մեր համբերութիւնը, աղօթքը, եւ միշտ աչքի առջեւ ունենանք Տէրն մեր:

որ գիտէ ամէն բան, եւ որ իր աստուածային սիրով
էր պատրաստէ մեզի փառալոյց յաղթութիւն մը.
«Դուր աս համբերութիւն բերէր, սիրտերնից հաստատ
բանեցէր»։ Տէլլըր բազմագոյթ ու ողորմած է» (Յկր.
Ե. 8. 11)։

Երբ Յակոբոսի պատմեցած հաւատքը կ'ընկերա-
նայ խոնարհութեան եւ գթութեան հետ, ան այլ եւս
կ'արգիլէ մեզ զանազանութիւն դնելէ անձանց մէջ։
Ահա ինչ որ էր բացատրէ Աստուծոյն Բ. Գլխուն
սկզբնաւորութեան սա ուշադրութեամբ քննարկով. «Եթէ
մեր հաւատքը մէջ մէկը մանկուրդ ըլլայ, որ ունե-
նայ սօսի մասանի եւ փառաւոր հանգրծներ, հոն
աղքատ մըն ալ մանկուրդ ըլլայ աղաւթ հանգրծնե-
րով։ Եւ նայիք ունոր վրայ որ փառաւոր հանգրծ-
ներ ունի, ու բոլոր թէ Դուն հոս նստէ պատուով,
եւ այն աղքատին բոլոր թէ Դուն հոս ոտքի վրայ
կայնէ, կամ եկուր նստէ պատուաւորակ ըլլով (Յկր.
Բ. 1-3)։

Ինչ ամօթ եւ ինչ անպատուութիւն չբխանէ ան-
կան եկեղեցւոյ մէջ։ Բարեբախտաբար Աւետարանի
ազդեցութեան շնորհիւ չենք վարուիր այսպէս։ Մա-
նուածը Անգղիական այս երկրին մէջ օրէնքի հա-
ւասարութիւնը դաստիարակէ ի գործ կը դրուի. եւ
սկզբամբ ամէն որ միեւնոյն աստիճանի վրայ կը
նկատուի. ամէն բազմալից հասարակ է օրէնքի
տալան։ Բայց մեր ընկերակցան շրջանակներուն մէջ
այսպէս է. Ստիպուած եմ կասկածիլ, Զի կը տես-
նուի տալանին որ նիւթական բարձր վիճակի մէջ
եղողներուն աւելի պատիւներ կ'ընծայուին քան զը-
քախա աղքատի մը, որ ոչ նիւթական ունի եւ ոչ
բարձր գիրք մը։ Հազուադէպ, երեսօթը, զարդա-
քանը, անուր, գիրքը մեր վրայ տակաւին կ'ազ-
դեն յաճախադէպ կերպով։ Մենք տակաւին ազատ
չենք միջնորդութեան ազդեցութեան. մարդուն նկարա-
գիրք եւ քարոյական արժանիքը կը մոռնանք նկա-
տողութեան առնել։ Սիրելիներ, ժողովուրդի մը
արժանիքը իր հարաւորութեան եւ ճոխութեան մէջ չէ,
այլ սրտի աստարտութեանց եւ քարոյական շնորհի
մէջ է։

Կը կարծեմ որ այսպիսի նախապաշարման զէմ
գործելու լուսազոյն միջոցը պիտի ըլլար միշտ ի միտ
բերել թէ ո՞րն է Շմարթա ազնուականութիւնը։
Այս բառը իր ստուգարանութեան համեմատ կը յը-
շտանկէ ընտրականութեան զստակարգ։ Արդ ընտրակ-
ները չնն ածենք, որ անպատեհա հարուստ են, ուս-
եալ են, բարձր գիրք ունին, այլ անոնք են որ բար-
ձր են իրենց քարոյական կեանքով եւ այլոց ծա-
ռայելու անմեղախոնքութեամբ։ Ազնուականութեան մէջ
սիրտն ալ է որ ընդունելի է ամենէն եւ կախեալ է
իւրաքանչիւրի քարոյականէն։ Հետեւաբար՝ ընդ-
դէմ նշտական նախապաշարմանց գործելու համար
հարկ է նկատի առնել զմարդիկ իրենց Շմարթա
արժանեաց տեսակէտէն։ Եթէ երկիրը բացուէր մե-
զի ջոյց տալու համար երկնային բնակչութիւնը,
մենք պիտի տեսնէինք հոն միայն անոնք՝ որ երկրի
վրայ ապրած էին խոնարհութեամբ, այլոց ծառա-
յութեան նուիրելով ինքզինքնին, որ մեծութիւնը
խոնարհութեամբ ջոյց տալու էին եւ անշահախոյր
կերպով զայս սիրելի գիտած էին։

Հաւատքը որու մասին կը խօսի Յակոբոս, պէտք

է ջոյց արուի նստի մեր խօսակցութեանց եղանակին
մէջ։ Կ'արժէ որ կրկին կարգադրուի Աստուծոյն այս
մասին զրաժանները։ Ան կ'ըսէ. «Լեզուն կրակ
մըն է, որ մեծ բաներ կը խօսի... Լեզուն կրակ
մըն է, անխրատութեան արեգները մը» (Յկր. Գ. 5-6)։
Աստուծոյ, լեզուն փոքր գործիք մըն է, որ սակայն
անհաշուելի ազդեցութիւն մը ունի ըլլայ բարի, ըլ-
լայ չար, եւ հարկ է որ անոր սանձ մը դրուի՝ եթէ
չենք ուզիր մեր ընկերը զայնապիտանել։ Աստուծոյ,
սօք ինչպէս երբեմն, լեզուն մեղանկութեամբ բրիտանիա-
կան աննշան մեղք մը կը նկատուի։ Գիտենք թէ
հաւատքը լեզուն մէջ լեզուաւ ինչ քարոյական
ձերքներ կը գործուին։ Բարեպաշտիկ կարծած լե-
զուներ ինչպէս կը քանդուին գիրքը սիրտն ան-
ուանելով։ Բացակայ եղողներուն հասցէին ինչ ան-
գթութիւններ ունի լեզուն։ Կեանքը եւ մահը լեզ-
ունին ծայրն է. եւ մենք շատ անգամ մահ կը ար-
ձենք մեր լեզուաւ։ Խոստովանիք որ այդ կերպով
Աստուծոյ գրողը կ'աղաքատներ մեր հոգւոյն մէջ։
Յակոբոսի հետ պիտի խնդրէք որ հոգածու ողորմ
նակիք մեր լեզուն վրայ եւ ճիշդ որ ընկերը յայտ-
նելու մեր հաւատքը մեր խօսելու կերպին մէջ եւս
Հաւատք՝ բոլոր Յակոբոսի, պէտք է անհետացնէ
բրիտանիայ հաւատարմութիւններէն աշխարհագրա-
թիւնը, որ Աստուծոյ զէմ թշնամութիւն է. «Էջ՝
գիտեք որ աշխարհի սէլը Աստուծոյ զէմ թշնամու-
թիւն է՝ ուստի ով որ կ'ազն աշխարհի բարեկամ
ըլլայ, ինքզինքնը Աստուծոյ թշնամի կ'ընէ» (Յկր. Գ.
21)։ Յակոբոս նոյն խօս աշխարհի սիրողներն «Էջու-
ցողներ» անուանելու չափ յառաջ կ'երթայ, բոլոր
որում այդպիսին իրենց միջոցը երկու անհաշու
թշնամիներու, Աստուծոյ եւ աշխարհի միջեւ կը
բաժնեն, ինչ որ անհեղեղութիւն է եւ անճշտու-
թիւն։ Ինչ պէտք է հասկնալ «Աշխարհ» բառով։
Ընդհանրապէս պիտի հասկնայիք որ մը, նոյն խօս
եթէ այն ըլլար ամենէն պատուաւոր բանը կամ ա-
մենէն օրինաւոր գուրգուրանքը, ուրիշ տալամե-
ծուած է Աստուծոյ նստի «Աշխարհ» բառով պիտի
հասկնայիք «Եստին կեանքը, ուր կը հետապնդուի
միայն «Եստին շահերը եւ միայն եսին վրայ կը խո-
հուի. ասէ՛ք է որ յառաջ կուզայ բոլոր ցանկութիւն-
ներն, վէճերն, կռիւներն եւ վտանգաւոր կիրքերն»։

Ո՞վ պիտի համարձակէր բռնել թէ զերծ է բա-
ցարձակապէս աշխարհային օգիւլ։ Ոչ որ անշուշտ
Արդ՝ այս բանին մէջ եւս հաւատքն է որ յաղթանակ
կը տանի։ Աստուծոյ յաղթութիւնը որ աշխարհի կը
յաղթէ, այսինքն մեր հաւատքը» (Ա. Յվ. Ե. 4)։
Մեր հաւատքը եթէ ընդհանուր եւ կենդանի է, պի-
տի յառաջանայ այս ուղղութեամբ եւ պիտի ազատէ
զմեզ հեղեղեալ եւ ամէն օր աւելի եւս աշխարհի
սէլէն, եւ անկէ ետք ոչ միայն «վեցեկի շար-
ժումներն», այլ նոյն խօս ամենամարմին փորձութիւն-
ներն պիտի չկարենան զմեզ վտանգել։

Վերջապէս հաւատքը, կ'ըսէ Յակոբոս՝ մեզ յաղ-
թական գործ կը հանէ ազնուութենէ։ Յիշատակելի
է իւր ուժգին եւ շատ խիստ աղօղքը ազատ հարուս-
տներուն ուղղեալ Ալլիմ մեզի կ'ըսեմ, ո՞վ հարուստներ
լացէր եւ ողբալէր այն թշնամութեանց համար ո-
րոնք մեր վրայ պիտի օգուտ Զեր հարաւորութիւնը ա-
պականած է, ու մեր հանգրծները ցնցի կերպով

եղած են: Ձեր՝ ոսկին ու արծաթը ժանգոտած է, և անոնց ժանգը ձեզի զէմ վկայ ախի բլլայ, ու ձեր մարմինը ախի ուտէ կրակի մը պէս (Յկր. Ե. 1-3): Կը կարծուի որ անկարելի է սրտի մը մէջ հաւատարմութիւնը բլլայ ազատութեան: Բայց իւրողութիւններ ցոյց կուտան թէ կարելի է: Նախ այն պատճառաւ որ ազատը երբեք չ'զգար թէ ազատութեան մարմինն մը ունի, ան աւելի կը կարծէ թէ իր ուղղութիւնը խնայողութիւնն մըն է և ոչ ազատութիւն: Երկրորդ՝ ստուգիւ զգուար է և նոյն խեղ անկարելի, ճշգրիտ սահմանադիր մը հաստատելը մէջ խնայողութեան և ազատութեան: Միայն ճշմարիտ հաւատարմ, կենդանի հաւատաբը որ անհնական հաղորդակցութիւն մըն է Աստուծոյ հետ, կարող է զմեզ լուսարանել այս կէտին մէջ, մեզ զնկով հանդէպ հարստութեան այնպիսի բարեյական պատուաւոր կեցուածքով մը, որ իբր Աստուծոյ անսանձեր կը պարտաւորուին յանձնակցաւ իրեն պատկանած և մեզի վստահուած նիւթակաւ ինչ-բերը:

Իստատականներ որ Առաքեալին յիշատակած պայմաններով եթէ բրիտանացի իրենց հաւատարմ ցոյց տային բնկերական յարաբերութեանց, խօտակցութեանց, աշխարհի և աստուծոյ զբաղմունքանց մէջ, յայնժամ ան պիտի բլլար ունել յազմական և աւելի օգտակար քան ինչ որ արար չէ:

Քաբոս կը վերջացնեն յիշելով ձեզի Յովորոս Առաքեալի երկու յորհրդերն: որով ինքն ալ կը վերջացնէ իր թուղթն: Նախ՝ յմոռանք երբեք Ա-ՂՅԹ-ը, վասնզի արդարեւ ազօթքը յոյճ զօրաւոր է: Եզիս մեզի նման մտղայային քնութիւն ունէր և լիտլի վայելեց բարեբար փորձառութիւններ և արդիւնները ազօթքին: Մենք ևս կրնանք օգտուիլ ամէն օր և մեր կեանքի ամէն մասանց մէջ: Երկրորդ՝ ջանանք ամէնքս ալ միգ թափեալ որպէսզի ՀԱՒԱՏՔը ցոյց տանք զործնականապէս և այց կերպով շահներ ինկած նպոյններ կենսական և օծուն կեանքի մը մէջ:

Մանչեսթը Դէյմոն ԷՊՍ. ԴՈՐԵԱՆ

ՓՐԱԳԻՆ ՍՕՏԵԱԼՈՒ ԶԱՄԱՐ

Սուրբ տենչեով ձրգէ լաւեմ շրբանկի,
Պաշտ՝ մատուր ծոցի՝ ուսկից կեանք բոլրեցի,
Նրբիւրմի եզիր համոյր ու մրցիս,
Որ մօտեմա զու խօծի:

(Հովնական Միկն)

ԵԿԵՂԵՑԵԱՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԽՆԴԻՐ

ԵՒ

ՀԷՐՊԷՐԹ ԱԼԷՆ

Երկուց Եկեղեցեաց միութեան հարց մը խորհրդածութեան առարկայ դարձած էր, բողոքական եղբայրներու մասնաւոր շրջանակի մը մէջ, ի Վան՝ 1895ին, և Հէրպէրթ Ալէնի պէս ազատամիտ միութեան մը արամադրութիւնները զիւրաւ մշակուեցան առ այն: Եւ ահա մի օր 1895 Մարտ, 28 յօգուածէ բողոքացած հարցաբան մը կ'ստանան երկտասնեակ մը լուստարչական մատարականներ՝ բանիւ և զբով պատասխանելու հրաւերով: Խորհրդականցութեան մը յետոյ ինձ կը վիճակուի առանձին երթալ տեսնուիլ Ալէնին հետ, որ Սասունցի փախստականներու բնձնած նպատակից պատճառով կտակածիլ դարձած էր յաշտ կուտակալ Պահրիին: Իսկ ևս իբրեւ ուսուցիչ արդէն յարարութեան մէջ էի իրեն հետ:

Մկրտիչ Խանիկեանի բնակարանին մէջ տասնեակ մը ուսուցիչ և մշակուած միութեան տէր անձանց գիշերային խորհրդակցութեան կը մասնակցէր նաև հոգեւոյս Մեսրոպ քահանայ ճանիկեան: Իսկ հարցարանին մէջ կը յուշուէին վերատին ծննդեան, Եկեղեցեայ եօթը խորհուրդներէն ոմանց մատակարարութեան, ձէներու, արքայաբնիստութեան, մասունքներու, խաչի և պատկերաց յարգութեան և վերջապէս իրենց ըմբռնումին պատասխանող Եկեղեցական բարեկարգութեան մը կամ փոխադարձ գիշու մեկրով միութեան հարցեր: Վսեմ ու պաշտելի՝ միամտութիւն մը արդարեւ:

Ահա՛ Ալէնի և իմ միջև տեղի ունեցած խօսակցութիւնը համառօտիւ:

— Հայ Եկեղեցեայ դաւանանքին կամ հանդանակին մէջ Նոր կտակարանի ոգւոյն և վարդապետութեանց հակառակ բան մը կը գտնէ՞ք արդեօք:

— Ո՛չ, բայց ձեր Եկեղեցին կեղեւի մը կամ վարագոյրի տակ կը ծածկէ քրիստոնէութեան ոգին:

— Եթէ դուք կ'ականարէ՞ք մեր Եկեղեցեայ ձէներուն, խորհուրդներու մատակարարութեան ձէներուն կամ արարողութեան,